

MÜREBBİYELİK VE TÜRK ROMANINDA BAZI MÜREBBİYE TİPLERİ

Dilek CERAN*

ÖZET

Batılılaşma hareketlerine paralel olarak Türkiye’de Avrupalı mürebbiyeler görülmeye başlar. Sayıları gittikçe artan bu mürebbiyelerin Türk sosyal hayatındaki rolleri zamanla romana yansır. Bu incelemenin konusu olan Türk romanlarında görülen tip düzeyindeki Batılı mürebbiyelerin en meşhurları Jozefino, Jozefin, Anjel, Courton ve Şermin’dir.

ANAHTAR KELİMELELER

Mürebbiye, mürebbiyelik, eğitim, Batı, Batılılaşma.

ABSTRACT

FUNCTION OF A GOVERNESS AND SOME GOVERNESS TYPE IN THE TURKISH NOVEL

During the movements of becoming westernised, European governesses began to be seen in Turkey. The roles of these governesses, whose numbers were increased gradually, in Turkish social life were reflected on Turkish novel by the time. The most famous western governesses, the subject of the research that is at the level of the type which is seen in the Turkish novels, are Jozefino, Jozefin, Anjel, Courton and Şermin.

KEY WORDS

Governess, function of a governess, education, west, to be westernised.

Mürebbiyelik

Çocuk terbiyesi ile uğraşan kadın eğitimciye mürebbiye denir. Tanzimat’tan sonra özellikle Ahmet Mithat Efendi’nin romanlarında kullanılan enstitütis kelimesi de aynı anlamı taşımaktadır.

Eğitim, taşıdığı önem ve ciddiyet bakımından hata kabul etmez bir iştir. Mürebbiyelik edecek kişinin insanî, ahlâkî ve ilmî bakımdan yeterli

* Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü.

vasıflara sahip olması gerekir. Bunlardan her hangi birindeki eksiklik, telafisi mümkün olmayan kötü sonuçlara sebep olabilir.

Modern eğitim sistemlerinde terbiye ile tedarik iç içedir. Öğrenci hem terbiye edilmeli, hem de lüzumlu bilgilerle donatılmalıdır. Bu nedenle mürebbiyeler yeterli bilgiye sahip olmalıdır.

Mürebbiyeliğin temel dayanağı, öğrenciyi tanımak ve onların yeteneklerini ortaya çıkarmaktır. Eğitim ve öğretim vazifesini üstlenen bu insanların aynı zamanda rehberlik etmeleri de gerekir. Mürebbiyelik öğrencilerin ilgi ve istidatlarını anlamak, bunları yönlendirmek ve geliştirmek demektir.

Çocukların terbiyesi ile mükellef bir mürebbiye, öncelikle kendisi terbiyeli ve ahlâklı olmalıdır. Dürüstlüğü, ev halkına göstereceği saygı, talebelerine vereceği sevgi ve ilgisi ile, örnek bir insan portresi çizmelidir. İyi bir mürebbiye nerede ve ne zaman olursa olsun toplumdaki statüsünü unutmamalı, sürekli kendini geliştirmelidir.

Mürebbiyeler genellikle öğrencilerinin konaklarında kalırlar ve ailenin bir ferdi olarak kabul edilirler. Bu nedenle öğrenciler ve aileleri ile kuracakları ilişkiler, başarılı olmaları için şarttır. Ev halkının ya da toplumun eğitimciye yönelen bakışları karşısında, dikkatli davranmak ve örnek olmak esastır.

Türk sosyal hayatında mürebbiyeliğin ortaya çıkışı, Tanzimat'tan sonra olmuştur. Tanzimat döneminde, tahsil için yeni ve yabancı okullara ilgi giderek artar. Ancak, bunların yanı başında özel eğitim ve özel ders de giderek yaygınlık kazanmaya başlar. Zengin hatta orta halli aileler, çocuklarının tahsil ve terbiyesine konak dahilinde önem verirler. Ev içinde verilen eğitim ve öğretim, aile reisi tarafından yapılabildiği gibi, tutulan özel hocalar ile de gerçekleştirilir. Konakta kalan ve ailenin bir mensubu haline gelen özel hocalar, çoğunlukla Fransız olan mürebbiyelerdir. Yabancı dili gereği gibi ve yeteri kadar öğrenebilmek, karşımıza çıkan Batı medeniyeti dairesine kolayca adapte olabilmek gayesiyle mürebbiyelere sıkça başvurulur. Bunlar eğitimlerini

üstlendikleri çocukları küçük yaştan itibaren başta yabancı dil olmak üzere, musikî, el sanatları ve Batılı terbiye gibi hususlarda yetiştirmeye çalışırlar. Böylece Türk sosyal hayatında bir mürebbiyelik meselesi oluşur ve zamanla mürebbiyeler Türk edebiyatının malzemesi haline gelir. Bu mürebbiyelerin Türk romanında görülen en bariz tipleri; Jozefino, Jozefin, Anjel, Courton ve Luiz Şermin'dir.

Jozefino

Jozefino, Ahmet Mithat Efendi'nin **Felâton Beyle Râkım Efendi**¹ adlı romanında yer alan Fransız asıllı bir mürebbiyedir.

Kırk yaşlarında, esmer ve yabana atılmayacak bir güzelliğe sahiptir. Endamıyla, terbiyesiyle ve zarif tavırlarıyla herkese kendini sevdirebilir.

Madam Jozefino, romanın kahramanlarından Canan adlı bir cariyeye piyano dersleri verir. Canan Fransızca, Jozefino da Türkçe bilmemektedir. Bu sebeple Jozefino, Canan'a yavaş yavaş Fransızca dersleri de verir.

Jozefino, ders için geldiği süre zarfında bir Türk ailesinin yaşam tarzını ve özelliklerini tanıma fırsatı bulur. Aynı sürede, Canan'ın sahibi Râkım Efendi ile aralarındaki dostluk da ilerler.

Madam Jozefino'nun Canan'a ders vermeyi kabul etmesinin altında yatan asıl sebep ise, Râkım'a olan meylidir.

Zaman içinde Jozefino ile Râkım arasında gizli bir ilişki başlar. Jozefino çevresinde itibarlı, güzel ahlâk sahibi, namus ve edebine düşkün bir insan portresi çizdiği için, söz konusu ilişkinin bir sır gibi saklanmasını ister. Râkım da bunu büyük bir memnuniyetle kabul eder.

Jozefino, bir müddet Râkım'ın metresi olur. Türk evlerine mürebbiyelik etme gayesi ile giren kadınlardan bazıları evin erkeklerini

¹ Ahmet Mithat Efendi, **Felâton Beyle Râkım Efendi** (Haz. Tacettin ŞİMŞEK), 2. baskı, Ankara, 1989.

baştan çıkarırlar. Fakat Jozefino böyle bir tip değildir. O, bir metres olmakla birlikte, kültürlü, değerli ve olgun bir Avrupalı kadındır. Her şeyi sevgisi ve sevdiği için yapan, sevdiğinden hiçbir menfaat beklemeyen, objektif tavırlı, gerçek bir dosttur. Râkım, kendisine cariyesi Canan'ı sevdiğini söylediğinde hiçbir olumsuz tepki göstermez. Aksine Râkım'ın gerçekte Canan'a layık olduğunu kabul eder.

Öte yandan Jozefino, gözlemlerine dayanarak ara sıra Doğu ve Batı medeniyetlerini de mukayese eder. Doğu kültürüne hayran olan Jozefino, Türklerin her halini, Avrupalıların her halinden daha iyi bulur. Ona göre, Türklerin misafirperverliği Avrupalılarınki ile mukayese bile kabul edemeyecek derecede yüksektir.

Jozefin

Muhadarat² romanında farklı karakterde iki mürebbiye vardır. İsmi söylenmeyen ilk mürebbiye, vicdansız, acımasız ve para düşkünüdür. Jozefin adlı ikinci mürebbiye ise, merhametli, sevgi ve şefkat dolu bir tiptir.

Romanın kahramanlarından Sâî Efendi, zengin olma hülyalarıyla yaşayan bir genç kızla evlenir.

Yeni evliliğin ardından çocuklara nezaret etmesi için bir de enstitüttris tutulur.

Enstitüttris, terbiye adı altında Sâî Efendi'nin ölen eşinden olan çocuklarına Fadıla ile Şefik'e eziyet eder. En hafif cezası, Fadıla'yı yarım, kardeşi Şefik'i ise bir çeyrek saat yüzlerini duvara döndürüp ayakta durdurmaştır.

Fadıla ve Şefik, üvey anneleri Câlîbe'nin emri altında bulunan enstitütristen gördükleri zulümlere bir müddet boyun eğler. Ancak Matmazel'in sinirli bir anında Fadıla'ya vurmaya üzere elini kaldırması, Fadıla'nın sert tepkisine yol açar. Hırsını alamayan enstitüttris, bu kez de Şefik'in üzerine yürür. O esnada Fadıla'nın kardeşini korumak için

² Fatma Aliye Hanım, **Muhâdarât**, İstanbul, 1326(1892).

söylediği sözler, mürebbiyenin asıl görevini yapmaktan ne kadar uzak olduğunu gösterir: “Senin vazifen bize dayak atmak değil; terbiyemize bakmak ve ders vermektir. Biz onda kusur etmez isek, tekdire bile hakkın yoktur.”³.

Enstitütrisın asabî hali, talebeleri ile arasındaki gerginliği daha da arttırır. Huzursuzluk çocukların babasına aksedince, Sâî Efendi mürebbiyeyi uyarır. Enstitütris her ay aldığı on sarı altını kaybetmemek için bir süre daha çalıştıktan sonra ayrılır.

Çocukların eğitiminin devamı için kısa sürede konağa yeni bir mürebbiye alınır. Adı Jozefin’dir. Jozefin, yirmi dört yaşlarında sevimli, iyi niyetli ve samimî bir kızdır. Elinde Paris’in mükemmel mekteplerinden birinin diploması vardır.

Jozefin’in konağa gelişi ile Fadıla, hem iyi bir mürebbiyeye hem de iyi bir arkadaşa sahip olur. Nişanlısından ayrılan genç kızın çektiği acıları paylaşan tek kişi, odur. Matmazel artık genç kız için bazen bir abla, bazen de bir annedir. İki zavallı çocuğun yani Fadıla ile Şefik’in baş ucunda döktüğü gözyaşları, onun iyi yürekli, merhametli bir mürebbiye olduğunu gösterir.

Ne var ki Sâî Efendi konaktaki gidişatı beğenmeyerek Şefik’i yatılı bir okula gönderir. Fadıla’yı da uygun bulduğu biri ile evlendirir. Böylece Jozefin’in konaktaki görevi sona erer.

Fatma Aliye Hanım, aynı romanda ortaya koyduğu bu iki mürebbiye tipi ile, olmaması ve olması gereken mürebbiyelerin birer örneğini sunmuştur. Birinci mürebbiye olmaması gereken tiptir. O, eğitilmek üzere kendine teslim edilen çocukları psikolojik ve fizyolojik yönden yıpratır. Jozefin ise, olması gereken tiptir. Sevgi dolu ve iyi yüreklidir.

³ a.g.e., s.41.

Anjel

Anjel, **Mürebbiye**⁴ romanının baş kahramanıdır.

Geçmiş çok karanlık, Parisli bir hayat kadını olan Anjel, ahlâklı, dindar ve namuslu Matmazel Anjel olarak, Dehri Efendi'nin konağına mürebbiyelik etmek için girer.

Anjel, konaktaki durumu ile mazisini karşılaştırınca şaşırır. İçinde bulunduğu durumu ancak kısmet olarak değerlendirir. “Fransa’da ‘fiy publik’ denilen düşkün kadınlardan”⁵ sayıldığı halde, burada mürebbiye alınışına bir türlü akıl erdiremez. “Destine yani “nasip” denilen şeyin bu yoldaki garipliklerine, tuhafliklarına”⁶ şaşırıp kalır.

Anjel’in annesi de kızı gibi bir hayat kadındır. Annesi kızı Anjel’in dünyaya gelmesine sebep olan adamın kim olduğunu bile bilmez. Annesinin yaşam tarzını benimseyen Anjel, sonunda annesi gibi hamile kalır. Bir zamanlar babasının adını söyleyemeyen annesi ile kavga ederken, şimdi kendisi de çocuğunun babasını bilmez. Her şeye rağmen çocuğunu dünyaya getiren Anjel, onu annesine bırakarak, Mösyö Maksim ile yaşamaya başlar. Mösyö ile olan ilişkisi, Matmazel’in hayatını değiştirecek olaylar zincirinin başlangıcı olur. Onun sayesinde, hayatının ikinci önemli mekanı olan İstanbul’a gelir.

İstanbul’a gelişi, Anjel’in hayatında önemli değişiklikler yapmaz. Matmazel, Mösyö Maksim’i bir Rum genci ile aldatırken yakalanır. Mösyö sevgilisini kapı dışarı eder. Beş parasız ortada kalan Anjel, İstanbul’da yaşayan bir Fransız aileden yardım ister. Matmazelin masum görünüşüne aldanan ve ona inanan Fransız aile, onu mürebbiyelik etmek üzere Dehri Efendi’nin konağına yerleştirir.

Anjel’e korunun karşısında bir oda verilir. Çocuklarına, kardeşine, damadına ve evdeki diğer çalışanlara son derece sert davranan Dehri Efendi, mürebbiyeye ve mürebbiyenin odasına fazlaca ihtimam gösterir. Oda, oldukça hoş döşenmiştir.

⁴ Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, **Mürebbiye**, 12.bsk., İstanbul, 1997.

⁵ a.g.e., s. 28.

⁶ a.g.e., s. 28.

Anjel, her ne kadar kötü ahlâklı bir kadın olsa da, görünüşü son derece latif, erkeklerin başını döndüren genç bir kadındır. Henüz yirmi beş yaşındadır. Açık kahverengi gözlü, uzun kirpikli, gerdanı ve yanakları dolgun, orta boylu ve fiziği düzgündür.

Mürebbiye kısa zamanda sırasıyla Dehri Efendi'nin büyük oğlu Şemi'yi, kardeşi Amca Bey'i ve damadı Sadri'yi kendisine âşık eder.

Konaktaki konforlu yaşamına karşılık Anjel, mürebbiyelik etmekten ve Dehri Efendi'nin emri altında yarı mahpus bir hayat sürmekten dolayı sıkıntılıdır. Sık sık sokağa çıkması bile ilk günlerde yasaklanır. Dışarıya alışkın olan Anjel, bir yere tıklıp kalmanın ve hareket edememenin verdiği psikoloji ile buhrandadır. Bunun için de alıştığı sefahat hayatını evdeki erkeklerle yaşamaktan başka çare bulamaz.

İlerleyen günlerde mürebbiyenin yatak odasına girmeyi ilk başaran Şemi olur. Şemi'nin ardından, Amca Bey ve damat Sadri de Matmazelin odasına girerler.

En sonunda, Dehri Efendi'nin de mürebbiyesinin ağına düştüğü görülür.

Şemi Anjel'den şüphelenmeye başlar ve onu takip eder. Bir gece Anjel'in düşüp kalktığı erkeği yakalamak için onun odasına girer. Arkasından Sadri ve Amca Bey de gelir. Odayı ararlar. Dolabın içinden Dehri Efendi çıkar.

Courton

Matmazel de Courton, **Aşk-ı Memnû**⁷ romanının mürebbiyesidir. Soylu bir Fransız ailenin kızıdır. Babası parasını at yarışlarında kaybedip intihar etmiştir. Sessiz, dikkatli, kültür sahibi, son derece şefkatli ve namusuna düşkün olan Matmazel de Courton'un önünde iki yol vardır: Birincisi, evlenme yaşını geçirdiği için, ailesinin adını ve kendisini lekeleyecek bir hayat ile Paris kaldırımlarına düşmek, ikincisi ise,

⁷ Halit Ziya UŞAKLIGİL, **Aşk-ı Memnû**, İstanbul (tarihsiz).

ömrünün sonuna dek yoksul ama soylu bir kız olarak, akrabalarının yanına sığınmaktadır.

Halit Ziya'nın "yaşlı kız"⁸ diye hitap ettiği mürebbiye ikinci yolu seçer. Yediği yemeği hak etmiş olmak için de, kaldığı evin çocuklarının terbiye ve tahsilini üstlenir. Daha sonra da Fransa'dan ayrılıp İstanbul'a gelir. Beyoğlu'nda seçkin bir Rum ailesinde mürebbiye olur. Uzun zaman burada kalır. Bu zaman zarfında İstanbul'da da az çok tanınır. Adnan Bey adında zengin bir Türk'ün yalısına mürebbiye olarak girer.

Matmazel'i Adnan Bey'in yalısına götüren onun bir Türk evine girip, Türk gibi yaşama merakıdır. Mürebbiye ilk defa bu yalıya girdiği zaman, hayalinde var olan, kitaplardan öğrendiği şark evinin izlerini görememenin şaşkınlığını yaşar. Kendisini yalının şık sofasında bulunca, buranın bir Türk evi olduğuna inanamaz. Avrupaî tarzda döşenmiş bu evin, düşlerindeki şark evi ile hiçbir ilgisi yoktur.

Epeyce yaşlanmış olan Courton, daha ilk gün geri dönmeyi düşünür. Ancak Adnan Bey'in kızı Nihal'in iki yıldır mürebbiye değiştirmekten bıkmış hali, soluk, süzgün, hasta ve sevimli yüzü, onun yalıdan ayrılmasını engeller. Ayrıca mürebbiye yalıya geldiğinde Nihal'in annesi hasta ve Bülent'e hamiledir. Nihal'in annesinin, kocası aracılığı ile Matmazel de Courton'a: "Siz onun için bir öğretmenden ziyade anne olacaksınız!.." ⁹ demesiyle, matmazel analıktan uzak kalmış olmanın acısını Nihal ile dindirmeye karar verir. Yaşlı kız, üstlenmeyi kabul ettiği görevi başarıyla yürütmek için birkaç şart ileri sürer. Bu şartların en önemlileri çocukların sıradan hizmetlerine karışmamak, giydirilmesini gözetlemek ancak yıkanmalarına karışmamak, kendisine özgü bir odaya sahip olmaktır. Bütün şartlar Adnan Bey tarafından kabul edilir. Bu anlaşmanın ardından Matmazel de Courton, Nihal'e anne sevgisi ile yaklaşan, tahsil ve terbiyesi ile ilgilenen, onu koruyan, gözeten tam bir mürebbiye kimliğine bürünür. Nihal de o sıralarda vefat eden annesinin yerine, Matmazel de Courton'u koyar.

⁸ a.g.e., s. 55.

⁹ a.g.e., s. 64.

Matmazel, uçarı Nihal'in piyano çalmadaki maharetine hayrandır. Adnan Bey de kızının bu ilgisini fark ederek Nihal'e operalar getirir. Bunlar arasında Alman Wagner'in operası da vardır ki, Bülent'in mürebbiyeyi öfkelenirdiği sıralarda, Nihal hemen piyanonun başına geçerek bunu çalmayı dener. Matmazel, bunu duyunca Bülent'i tamamen unuttur, piyanoya koşar. Nihal'e bunları çalarak parmağını kıracağını daha da önemlisi müzik zevkini berbat edeceğini söyler. Mürebbiyenin bu tavrı için yazar şöyle der: "Mösyö Wagner derken bütün bu soylu Fransız kızının damarlarındaki kanlar Alman dâhisini küçümseyerek ıslık çalıyor sanılırdı."¹⁰. Bu noktada Matmazel de Courton, koyu bir Fransız milliyetçisi kabul edilir. Nihal'in ara sıra çaldığı Wagner'in operasına bile tahammül edemez.

Nihal, Matmazel de Courton'u bir mürebbiyeden daha ileri görüp benimser. Ancak Adnan Bey'in yeğeni olan ve aynı konakta yaşayan Behlül, konağa geldiğinden beri mürebbiye ile anlaşamaz. Mürebbiyenin giyiniş tarzı ve aksesuarları ile daima alay eder. Özellikle şapkaları Behlül'e son derece komik gelir. Behlül ile Matmazel arasındaki uçurum o kadar büyür ki, Behlül Nihal'e verilen eğitimi bile eleştirir. Çünkü ona göre, Matmazel şapkalarındaki çiçekler ve giysisindeki dantellerle ilgilenmekten tahsil ve terbiyeye vakit bulamaz. Oysa Matmazel de Courton hayatını bir mürebbiyeden çok anne sıfatı ile Nihal ve Bülent'e adanmıştır.

Nihal, bir annenin yokluğunu mürebbiyesi ile gidermeye çalışırken, Adnan Bey bütün yalının hayatını etkileyecek bir karar verir. Kirli bir mazisi olan Firdevs Hanım'ın kızı Bihter ile evlenir.

Yalının yeni havası içinde yaşlı mürebbiye kendisini bir üvey ana ile kız arasında, zor bir durumda kalmış bulur. Yaşlı kız ile Bihter, en başından beri hiç anlaşamazlar. Mürebbiyenin bu evliliğe karşı hissettikleri yazarın şu cümleleri ile verilir: "Bu çocuğa yaşlı bir kız kalmış olmanın, bu kırıklığın tek sevinç ve neşesi, verimsiz kalmış ömrünün tek bir çiçeği gözüyle bakmamış olsaydı, o zavallı ruhunun ana olamamak gibi sonsuza değin sürecek yarasına Nihal'in sevgisinde

¹⁰ a.g.e., s. 73.

avuntu damlaları serpilmiyor olsaydı, daha bu evlenmenin tasarımı başlangıcında hepsini orada kendi hallerine bırakarak buradan kaçacaktı...”¹¹.

Bihter eşinin yeğeni Behlül ile yasak bir ilişkiye girer. Bu gizli ilişkiye şahit olan Matmazel de Courton, Bihter tarafından evden uzaklaştırılmaya çalışılır. Bihter böylelikle ilişkilerinin ortaya çıkmasını engellemek ister. Courton’un gitmesi için eşi Adnan Bey’i ikna eder. Ancak bu konuda Nihal’i ikna etmek çok zor olur. Evdeki tek dayanağı ve annesi yerine koyduğu mürebbiyesini kaybetmek, Nihal gibi hassas bir kızı olumsuz yönde etkiler.

Bihter, Matmazel’in gönderilmesi için hazırladığı planları başarıyla uygular. Matmazel de Courton ise son derece gururlu ve anlayışlı bir kızdır. Kendisine yapılmak isteneni anlayıp, kovulmuş olmak aşığılamasından kurtulmak için izin ister ve Fransa’ya döner.

Luiz Şermin

Ölüler Yaşıyor Mu¹² romanının tiplerinden Madam Luiz Şermin, Veliyüddin Paşa ailesinin fertlerini spritüalizma ile ilgilenmeye sevk eden bir mürebbiyedir.

Evin üç çocuğu Orhan, Turhan ve Leman babalarının hayatında ilk öğrenimlerini, köşke getirilen bu mürebbiye nezaretinde yaparlar. Madam Luiz Şermin, Veliyüddin Paşa’nın ölümünden sonra da köşkten hiç ayrılmayıp, çocuklar için “ikinci bir anne”¹³ yerine geçer. Çocukların terbiyesi ve her bakımdan yetiştirilmesi, tamamen mürebbiyeye aittir. Mürebbiyenin uygun görmesi üzerine hazırlanmış zengin bir kitaplıkları vardır. Fransızca’yı o milletin gençleri kadar iyi konuşmalarına, kendilerine çok şeyler okutturulmasına rağmen, çocuklar klasik, ciddi bir okul öğreniminden uzak kalırlar. Sadece mürebbiyelerinin verdiği ile yetinirler.

¹¹ a.g.e., s. 144.

¹² Hüseyin Rahmi GÜRPINAR, **Ölüler Yaşıyor Mu**, 1.baskı, İstanbul, 1973.

¹³ a.g.e., s. 14.

Madam Luiz Şermin, mürebbiyelik vasıfları ile değil, ölümlerinin, ruhlarının canlılara görünme kurallarını saptamaya çalışan ispritizmanın ateşli bir taraftarı olarak ön plana çıkar. Yaşı elliye geçkin ve dindar bir kadın olan Madam Şermin, “Ruhçuluk mezhebini, yaşlı günlerinin gönül boşluğunu doldurmak için bir ilaç saymıştır.”¹⁴. İspiritizma konusunda son derece hassas olan mürebbiye, ruhlar üstüne alaylı sözlere kesinlikle dayanamaz. Bu sebepten de, öğrencilerinin dayısı Talat Bey ile hiçbir zaman anlaşamaz. Mürebbiye Madam Luiz’in nazarında inatçı bir imansız olan Talat Bey, hislerinden ziyade mantığı ile hareket eden, sadece maddî olarak gördüklerini var sayan, bir materyalisttir. O, mürebbiyeye karşı, bütün roman boyunca, genç yeğenlerini, ispritizmanın etkisinden kurtarmaya çalışır. Bu çabalayış, Madam ile kendisini hep karşı karşıya getirir. İkisi arasında geçen konuşmalar ile, ispritizmanın felsefesi yapılır. Biri maneviyat ile, iman ile bu akımın doğruluğunu savunurken, diğeri bilim ve teknik ile ispat edilmeyen hiçbir şeyi gerçek kabul etmez.

Madam Luiz Şermin, ruhların dünyada gezindikleri ve bedenleştikleri düşüncelerini, gerek konuşmaları, gerekse kütüphaneye doldurduğu kitaplar aracılığı ile henüz bu bahislere hiç hazırlıklı olmayan gencecik beyinlere aşılar. Orhan, Turhan ve Leman, yaşlı Fransız mürebbiyenin tesiriyle merak saldıkları ispritizma konusunda bilgi edinmek maksadıyla, astronomi bilgini Camille Flammarion’un, eserlerini geceleri herkes yattıktan sonra ürpererek okurlar.

Orhan, Turhan ve Leman, mürebbiyeleri Madam Luiz Şermin’in teşviki, telkini ve desteği sayesinde ispritizma ile ilgili kitapları okumakla kalmayıp, bir süre sonra, mürebbiyelerinin başkanlığında ruh çağırma seanslarına başlarlar. Mürebbiye, çok uzun yıllardır ruhlarla uğraştığı için, ruh çağırma konusunda kendisinde psişik bir güç bulur. Buna bağlı olarak da medyumluğa özenir.

İspiritizma merakı sonucu korkak biri haline gelen Leman, sonunda kendini yatağında ölmüş olarak görür. Mürebbiyesinin telkinleri ve okudukları sonucunda kapıldığı ölüm korkusu, psikolojisini tamamen

¹⁴ a.g.e., s. 25.

bozar ve kendisini ölü olarak görecektedir kadar ileri gider. Leman'a göre, "Ölümden Önce", "Ölümün Etrafında", "Ölümden Sonra"¹⁵ kitaplarında okudukları aynen gerçekleşir: "Öleceğim. Görürsünüz...Yakında öleceğim. Ecelim bana malum oldu..."¹⁶.

Talat Bey, insanın kendi ölüsünü göremeyeceğini, bunun bir bersam olduğunu iddia ederken, Orhan ile Turhan isprizmadaki *tekin ikileşmesi* kuralından dem vururlar. Bu olay karşısında Talat Bey yine Madam Luiz Şermin'e yüklenir. Çünkü, yeğenlerini bu konu üzerinde düşünmeye sevk eden, mürebbiyeleridir. Dayı Bey, Madam Luiz'e "Madam, bütün bu deliliklere siz ne diyorsunuz? Verdiğiniz ruhsal eğitimin acı sonunu görüyorsunuz."¹⁷ diyerek mürebbiyelik konusunda yetersiz ve hatalı olduğunu anlatmaya çalışır.

Leman, ölüm korkusundan dolayı buhranlar yaşarken, S.L.M. adlı bir ruhun bahsettiği felaket, komşu köşke taşınan aile ile birlikte patlak verir. Köşke yeni taşınan Abdullatif Bey'in kızı Şehamet, zaman içerisinde Orhan'ın çok bağlandığı, taparcasına sevdiği kız olur. Bu aşk, Veliyüddin Paşa ailesi için felaketin başlangıcıdır. Şehamet, daha önce başından geçen, Sakıp Cemal ve Ulvi Nadir maceraları yüzünden, zaman zaman buhranlar geçirmektedir. Bir zamanlar kendini seven Sakıp Cemal ile Ulvi Nadir, aşk yüzünden birbirlerini öldüren iki gençtir. Onların ruhlarının tesiri ile Abdullatif Bey'in evinde garip şeyler olmaktadır.

Veliyüddin Paşa konağında, kızın ruhlarla olan tuhaf ve ürkütücü münasebeti bilinmekle beraber, hiç kimse Orhan ile Şehamet aşkının önüne geçemez. Madam Şerlih adında bir medyumun bu ruhları kısa bir süre esareti altına alması sırasında, Orhan ile Şehamet evlenirler. Ancak medyumun ölmesi ile birlikte Sakıp Cemal ile Ulvi Nadir'in ruhları, aileyi yine rahatsız etmeye, yeni doğan çocuklarına zarar vermeye başlar.

Olayın giderek korkunç boyutlar alması üzerine, zaten medyumluğa meraklı ve hevesli olan Madam Luiz Şermin'i bir barış antlaşması için

¹⁵ a.g.e., s. 99.

¹⁶ a.g.e., s. 100.

¹⁷ a.g.e., s. 103.

aracı yapmaya karar verirler. Mürebbiye ve iki ruh arasında geçen konuşmalardan olumlu sonuç alınamaz. İki kötü ruh, hem Şehamet'in, hem de Orhan'ın ölümünü istemektedirler.

Romanın nihayetinde, Şehamet bir gece bebeğini ruhlardan kurtarmaya çalışırken düşer ve ölür. Kısa bir zaman sonra, Turhan, ağabeyini karısının cesedi üzerinde ölü olarak bulur. Orhan ölmeden önce kardeşine mahzenin karısı ile kendisine mezar olacağını söylemiş ve ondan mezarlarının türbedarı olmasını istemiştir. Bir kokain bağımlısı olan Turhan, ağabeyinin son isteğini yerine getirmeye çalışmaktadır.

Madam Luiz Şermin, son derece bozuk Türkçesi ile yaptığı ruh seanslarında belki başarı sağlar, fakat yanlarında yaşadığı aileyi de felakete sürükler. İspiritizma ve medyumluk üzerine yıllarca çalışan, nihayet bu düşüncelerini henüz bu konuları kavrayacak olgunluğa erişmemiş gencecik Orhan, Turhan ve Leman'a da aşılaman mürebbiye, böylece üç kardeşin de felaket zeminini ayrı ayrı hazırlamıştır.

Madam Luiz Şermin, dinine bağlı olduğu gibi, inandığı şeyleri sonuna kadar savunan, ancak kendi inançlarını başkalarına da kabul ettirmeyi arzulayan bir ispiritizma meraklısıdır, bir medyumdur.

Sonuç

Batılı mürebbiyeler, Tanzimat ile birlikte Türk sosyal hayatına girer. Batılılaşma hareketlerine bağlı olarak Türk sosyal hayatına giren mürebbiyeler zamanla Türk romanında bir unsur olarak görülürler. Bunlardan bazıları tip seviyesine yükselmişlerdir. Yukarıdaki satırlardan da anlaşılacağı üzere, bu tipler çoğunlukla Türk sosyal hayatına faydadan ziyade zarar getirmişlerdir. Ancak titizlikle seçilmiş bir mürebbiyenin tahsil ve terbiye bakımından önemli ve gerekli olduğu da muhakkaktır.